

УДК 780.647.2:787.72

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-1\(202\)-87-90](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-1(202)-87-90)Лузан Олександр
Самоліук ВадимORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-2935-9792>
ORCID iD <https://orcid.org/0000-0003-1442-5272>

РОЛЬ ДУЕТНИХ ТВОРІВ У РЕПЕРТУАРІ БАЯНІСТІВ

A Присвячено особливостям баянного ансамблевого виконавства. Зосереджується увага на специфіці гри у баянному дуєті. Відзначено, що баян є одним з найпоширеніших народних інструментів. Універсальність і широкі виконавські можливості обумовлюють інтерес до нього. Наголошується, що показником майстерності баяніста виступає не лише сольна гра, а й ансамблева. Завдяки грі у різного типу ансамблях виникає можливість створювати збалансоване звучання та розвивати навички комунікації між його учасниками. Здатність скорегувати власне бачення твору заради досягнення колективної мети є проявом майстерності та зрілості виконавця. Потреба створення спільної виконавської версії, в якій роль кожного музиканта буде узгоджена, вимагає складання плану інтерпретації твору, а потім спільного розподілення функцій кожного з учасників дуєту. Виконавці мають знати не лише свою партію, а й партію іншого інструмента. Ансамблеве виконавство сприяє вихованню вміння грати не основний, а другорядний за значенням матеріал, що буде корисним, з огляду на подальшу професійну діяльність. Відзначено, що учасники дуєту баяністів мають подібні темброві характеристики і це сприяє інтеграції інструментів. При грі в однотипних дуєтах відточуються навички диференціювання інструментів за допомогою метроритму, агогіки, особливостей звуковидобування тощо. Чимало творів у репертуарі дуєтів баяністів є перекладеннями, в той час як оригінальних композицій бракує. Потреба створення виконавських перекладень допомагає розвивати аналітичні компетенції виконавців, формувати навички дослідження функцій кожного з учасників ансамблю, враховувати їхні технічно-виразні здібності. Актуальним завданням, яке сприятиме покращенню рівня підготовки музикантів-інструменталістів у ЗВО, є формування баянних дуєтів і спеціалізованого оригінального репертуару для цього та інших типів ансамблевих поєднань.

Ключові слова: баян; дуєт баяністів; ансамбль; гра; методика; інтерпретація; репертуар

S **Luzan Oleksandr, Samoliuk Vadym. The role of a duet works in the repertoire of accordionists.**

The article is devoted to the peculiarities of accordion ensemble performance. The focus is on the specifics of playing the accordion duet. The accordion is one of the most common folk instruments. Versatility and wide performance capabilities determine the interest in it. It is emphasized that the indicator of the accordionist's skill is not only a solo playing, but also an ensemble performance. Due to the play in different types of ensembles, there is an opportunity to create a balanced sound and develop communication skills between its members. The ability to adjust one's vision of work to achieve a collective goal is a manifestation of the performer's skill and maturity. The need to create a joint performance version, in which the role of each musician will be agreed, requires a plan for the interpretation of the work, and then the joint distribution of functions of each member of the duet. Performers should know not only their part, but also the part of another instrument. Ensemble performance contributes to the education of the ability to play not the main, but secondary material, which will be useful for further professional activity. The members of the accordion duet have similar timbre characteristics, which contributes to the integration of instruments. The skills of differentiating instruments with the help of metrorhythm, agogics, features of sound production, etc. are improved during playing in the same type of duet. Many works in the repertoire of accordion duets are translations, while the original compositions are lacking. The need to create performing translations helps develop analytical competencies of performers, to form the function research skills of each member of the ensemble, to consider their technically expressive abilities. An urgent task that will help improve the level of instrumental musicians training at high school is the formation of accordion duets and specialized original repertoire for all types of ensemble combinations.

Key words: accordion; accordion duet; ensemble; play; technique; interpretation; repertoire

Лузан Олександр Володимирович, концертмейстер кафедри музичного мистецтва, Київський національний університет культури і мистецтв, Україна

Luzan Oleksandr, concertmaster of the Department of Musical Arts, Kyiv National University of Culture and Arts, Ukraine

E-mail: san_bayan@ukr.net

Самоліук Вадим Михайлович, концертмейстер кафедри музичного мистецтва, Київський національний університет культури і мистецтв, Україна

Samoliuk Vadym, concertmaster of the Department of Musical Arts, Kyiv National University of Culture and Arts, Ukraine

E-mail: VSamoliuk@ukr.net

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими практичними завданнями. Баян є інструментом, який має широкі виконавські можливості. Він здатний виконувати матеріал різного ступеню складності, в якому інструмент буде трактуватися у мелодичній, басовій чи ритмічно-ударній функції. Віртуозно-технічні характеристики баяну є надзвичайно високими. Проте розкриття всіх виконавських можливостей інструменталіста здійснюється не стільки у процесі сольної гри, а, здебільшого, як учасника ансамблю. Питання необхідності виконання ансамблевих творів студентами-баяністами є вкрай актуальним, зважаючи на їхню подальшу мистецько-професійну практику.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. У публікаціях вітчизняних авторів розглядалися деякі аспекти ансамблевого виконавства. У даному руслі представляється актуальним викладення теорії й методики ансамблевого виконавства, здійснене у навчально-методичному посібнику О. Шумської, В. Олешко, Т. Олешко [9]. Практичні рекомендації, що пов'язані з виконавською діяльністю студентських музичних колективів, висвітлюються у статті Г. Бродського та І. Шевченко [1]. Своєрідність вітчизняних шкіл баянного виконавства та історія їхнього становлення розкривається в публікаціях В. Суворова [8], О. Лузана та В. Самолюка [7]. Питання розвитку артистизму музиканта-інструменталіста кінця ХХ – початку ХХІ століття представлене в дисертаційній праці І. Єргієва [5]. Особливості баянного репертуару, створеного В. Власовим, аналізуються в статті А. Душного та Ю. Чумака [4].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У наявному вітчизняному дискурсі масиви теоретичних розробок і практичних рекомендацій окреслюють загальні питання, що пов'язані з ансамблевим виконавством. Натомість дуету баяністів, як специфічному однотипному ансамблю, не приділено окремих публікацій.

Метою статті є обґрунтування значення ансамблевого (дуетних) творів у репертуарі баяністів.

Викладення основного матеріалу. Серед музичних інструментів, мистецтву гри на яких кожного року навчається багато студентів у різних закладах вищої освіти, виокремлюється баян. Універсальність інструменту дозволяє використовувати його у різних музичних напрямках. «Цьому інструментові відведено чільне місце у культурі, причому можна відзначити інтерес до нього у сфері народно-фольклорного виконавства, академічного та естрадного» [7, с. 89].

Значний інтерес до інструменту обумовлює й доволі високі критерії, що висувуються по відношенню до здобувачів вищої освіти. Сучасне баянне виконавство є сферою, яка потребує наявності комплексу навичок і вмінь. Виконавська майстерність музиканта-інструменталіста проявляється через мистецтво сольної та ансамблевої гри. Технічна вправність проявляється у творах, що виконуються інструменталістом при гри соло. Виконавці-баяністи

можуть із легкістю грати сольні концерти, де буде презентований різнохарактерний музичний матеріал. Проте набагато частіше вони є учасником ансамблю. Баян може супроводжувати гру хорового колективу чи вокального ансамблю, бути частиною суто інструментального складу.

«Колективне виконавство було і залишається своєрідним флагманом мистецтва гри на музичних інструментах, яскравим виразником споконвічних національних традицій, ефективним засобом естетичного, духовного, морального виховання молоді» [9, с. 6].

Одним із поширених нині складів є дует двох баянів. Гра у ансамблі дозволяє сформувати дещо інші навички гри музичного матеріалу, яких не можна досягнути наодинці.

Нагадаємо, що музичне мистецтво є комунікативним феноменом. Метою музики, як і інших часових видів мистецтва (театр, хореографія) є досягнення розуміння з публікою, причому комунікація з нею відбувається у процесі гри в реальному часі, що унеможлиблює можливість «переробити» чи «покращити» враження. Виконання в ансамблі збільшує потребу у створенні комунікаційного зв'язку не лише з публікою, а й між учасниками колективу.

«Успіх гри (співу) в оркестрі (ансамблі) залежить від характеру власної виконавської індивідуальності, яка може забезпечити творчий контакт, впливає на особистість» [1, с. 69].

Ансамблева гра дозволяє розвинути навички комунікації між музикантами. Вона породжує нові виміри інтерпретування музичних творів. Кожен виконавець-баяніст може мати власне бачення музичного твору та того, як він має його презентувати. Проте необхідним є створення спільної виконавської версії, в якій роль кожного музиканта буде узгоджена. Отже, необхідно заздалегідь створити план інтерпретації твору, а вже потім спільно розмірковувати щодо функцій кожного з учасників дуету.

«При ансамблевому виконанні музичного твору одним із умінь ансамбліста є вміння залучити партнера до свого задуму, тобто передавати партнеру своє бачення музичних образів, впевнити у правдивості та природності своєї інтерпретації, а одночасно – вміти розуміти бажання й задуми партнера» [1, с. 68].

Здатність скорегувати власне бачення твору заради досягнення колективної мети є проявом майстерності та зрілості виконавця. Вона в жодному разі не може проявитися під час сольного виконавства. Необхідність у спільній кооперації та аналітичні навички проявляються у разі необхідності формування нової версії твору. Внаслідок того, що нерідко баяністи самостійно здійснюють перекладення творів для певного ансамблевого складу, потрібне осмислення кореляції між початковим музичним текстом і виконавсько-технічними можливостями кожного з учасників. Рівень віртуозності учасників ансамблю є різним, так само не однаковими є артистичні якості музикантів.

«Артистизм у музиці – це категорія, зміст якої не вміщується в межі однозначного терміну, але являє собою

множинність, що вбирає в себе зміст наступних понять: діяльність, майстерність, творчість, віртуозність, рух (локомоції), сприйняття, естетика, враження, перетворення-перевтілення» [5, с. 344].

При виконанні твору має приділятися увага дотриманню авторських ремарок, передаванні художньо-виразного змісту. Кожен з виконавців має знати не лише свою партію, а й партію іншого баяна. Ансамблеве виконавство сприяє вихованню вміння грати не основний, а другорядний за значенням матеріал, що буде корисним, з огляду на подальшу професійну діяльність. Також необхідно відзначити, що чималу складність представляє саме гра у дуєті однотипових інструментів. Зважаючи на те, що учасники такого дуєту мають подібні темброві характеристики, це дозволить досягнути інтеграції інструментів. Проте досягнути диференціації між звучанням двох баянів буде набагато складніше. Ця творча задача буде вимагати залучення додаткових художньо-виразних засобів. Сприяти диференціюванню таких інструментів буде специфіка музичної «вимови» – агогіки. Також це можна робити за рахунок кореляції між динамічним і темпо-ритмічним компонентами. Надзвичайно важливим є те, що, хоча виконавці мають наперед визначений динамічний план твору та його драматургічну схему, у процесі гри має відбуватись контроль того, наскільки учасники дуєту сприяють формуванню збалансованого звучання.

Баянні дуєти віднайшли поширення у вітчизняній музичній культурі. Серед баянних дуєтів можна згадати наступні: «Ніжинський дует баяністів», дует баяністів Богдан та Руслан Пірог, дует «Menghini», шоу-дует баяністів «VIVA» (виконавці Олег Подольський та Олександр Алфьоров) та низка інших колективів.

До складу «Ніжинського дуєту баяністів» увійшли за служені артисти України Володимир Гранлісович Дорохін і Микола Олександрович Шумський (доценти кафедри інструментально-виконавської підготовки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя). У їхньому репертуарі були різнопланові твори, у тому числі авторські перекладення для дуєту баянів. Серед здобутків колективу можна відзначити презентацію хорових концертів композиторів українського бароко Д. Бортнянського, М. Березовського та А. Веделя в інструментальному викладі.

Київський дует баяністів Богдана та Руслана Пірог утворений двома братами, обидва є заслуженими артистами України, лауреатами міжнародних конкурсів. До їхнього репертуару входять світові шедеври класичної музики та твори сучасних композиторів, причому більшість композицій музиканти перекладають для дуєту самостійно.

Дует «Menghini» є також родинним ансамблем, до складу якого входили сестри Ірина та Марійка Серотюк, які були лауреатками різних міжнародних конкурсів. Їхнє творче становлення відбувалось під керівництвом батька П. Серотюка, а консультантом був проф. В. Бесфамільнов. Важ-

ливим чинником, який сприяє розвитку баянного ансамблевого виконавства, стала публікація у Тернопільському видавництві «Навчальна книга-Богдан» творів із репертуару дуєту «Menghini». Серед них можна згадати твори Є. Дербенка [3], В. Зубицького [6] та інших українських композиторів. Усі вони йдуть у виконавських редакціях П. Серотюка – члена секції баяна і акордеона обласного Навчально-методичного центру культури Буковини. Дані твори виступають важливим підґрунтям для формування баянного ансамблевого виконавства. Проте вони були переважно розраховані на технічні можливості учнів ДМШ.

У видавництві «Навчальна книга-Богдан» вийшли друком твори для двох баянів В. Власова [2]. Вони є здебільшого авторськими перекладеннями ансамблевих творів за участю баяну. Зокрема, у збірку ввійшли дуєти «Нічний дозор», «Бассо-остінато», «Босса-нова», що спочатку були написані для скрипки та баяну. Віктор Власов є майстерним баяністом, тому зроблені ним перекладення власних творів є дуже зручними для виконання та такими, що створюють враження оригінальних композицій, призначених саме для дуєту баяністів.

Також у творчому спадку В. Власова є твори для інших дуєтів – баяну та кларнету. «Неординарними формами співпраці позначено мішані склади з баяном, серед яких нерідко зустрічаються аранжування власних баянних творів. Серед цікавих репертуарних взірців для баяна і кларнета (з долученням контрабаса) – «Одеський дворик», «Босса нова», фантазія на тему популярної пісні «Бублички» для спільних концертних програм лауреатів міжнародних конкурсів Ірини Серотюк (баян) та Володимира Гітіна (кларнет)» [4, с. 135–136]. Є також твір «Гумореска» для ансамблю баяністів, у якому яскраво виражені «нефольклорні» орієнтири.

Вітчизняна практика підготовки фахівців, представлена в сучасній музичній культурі, дозволяє говорити про те, що здійснюється повномасштабна робота, спрямована на розвиток виконавства на баяні. Зокрема, впроваджуються конкурсні та фестивальні заходи, на яких презентуються здобутки представників різних шкіл.

«Українська академічна школа гри на народних інструментах на зламі століть – це потужна база для підготовки висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівців у галузі баянного мистецтва та педагогіки, це інституція, аналогів якої немає у світі» [8, с. 109].

Велике значення мають регіональні осередки баянного виконавства, зокрема у Києві, Одесі, Дрогобичі, Харкові, Львові. Фактично в усіх центрах, де розвивалось народно-інструментальне виконавство, були одні й ті самі етапи становлення музичного мистецтва – від аматорського до високопрофесійного. Вищою та останньою ланкою, яка виступає показником рівня самодостатності тієї чи іншої галузі музичного виконавства, виступає етап формування індивідуалізованого репертуару, який розрахований на можливості конкретного інструменту. Проте, наразі існує

замало оригінальних творів, які були б написані для дуету двох баянів. Переважна більшість репертуарних творів колективів становлять виконавські перекладення. Саме тому актуальним завданням постає створення спеціалізованого репертуару.

Висновки з даного дослідження. Баян є одним з найпоширеніших народних інструментів. Універсальність і широкі виконавські можливості обумовлюють інтерес до нього. Показником майстерності баяніста виступає не лише сольна гра, а й у більшій мірі ансамблева. Завдяки грі у різного типу ансамблях виникає можливість створювати збалансоване звучання та розвивати навички комунікації між його учасниками. Учасники дуету баяністів мають подібні темброві характеристики, що сприяє інтеграції інструментів. При грі в однотипних дуетах відточуються навички диференціювання інструментів за допомогою метроритму, агогіки, особливостей звуковидобування тощо. Чимало творів у репертуарі дуетів баяністів є перекладеннями, а оригінальних композицій бракує. У процесі створення виконавських перекладень відбувається розвиток аналітичних можливостей виконавців, акцентується увага на функціях кожного з учасників ансамблю, враховуються їхні технічно-виразні здібності. Актуальним завданням, яке сприятиме покращенню рівню підготовки музикантів-інструменталістів у ЗВО, є формування баянних дуетів і спеціалізованого оригінального репертуару для цього та інших типів ансамблевих поєднань.

Перспективи подальших розвідок полягають у висвітленні специфіки виконавства ансамблевих творів за участю баяна у разі поєднання різних інструментів. Це дозволить увіразнити ті завдання, що будуть поставати перед учасниками колективів.

Список використаних джерел

1. Бродський Г. Л., Шевченко І. Л. Формування виконавської майстерності учасників студентських музичних колективів. *Наукові записки. Педагогічні науки*. 2011. Вип. 101. С. 64–70.
2. Власов В. Твори для двох баянів. Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2005. 40 с.
3. Дербенко Є. Твори для двох баянів (з репертуару ансамблю «Menghini»). Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2012. 40 с.

4. Душний А., Чумак Ю. Ансамблево-оркестрова творчість Віктора Власова як складова музичної культури України другої половини ХХ – початку ХХІ століття. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2017. Вип. 17. С. 132–139.
5. Єрґів І. Д. Артистичний універсум музиканта-інструменталіста кінця ХХ – початку ХХІ століття : дис. ... д-ра мистецтвознавства : 17.00.03. Одеса, 2016. 454 с.
6. Зубицький В. Д. Твори для двох баянів (з репертуару ансамблю «Menghini»). Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2012. 28 с.
7. Лузан О. В., Самоліук В. М. Становлення професійних виконавських шкіл гри на баяні: український контекст. *Імідж сучасного педагога: електрон. наук. фах. журн.* 2018. № 6 (183). С. 89–92. URL: <http://isp.poippo.pl.ua/article/view/147576>
8. Суворов В. Українська баянна школа як чинник національної культури на зламі ХХ-ХХІ століть. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2013. Вип. 4. С. 100–109.
9. Теорія і методика ансамблевого виконавства : навч.-метод. посіб. / уклад.: О. О. Шумська, В. Л. Олешко, Т. Є. Олешко. Харків, 2020. 108 с.

References

1. Brodskyi, H. L., & Shevchenko, I. L. (2011). Formuvannia vykonavskoi maisternosti uchasykyv studentskykh muzychnykh kolektyviv [Formation of performing skills of participants of student musical groups]. *Naukovi zapysky. Pedagogichni nauky [Proceedings. Pedagogical sciences]*, 101, 64-70 [in Ukrainian].
2. Vlasov, V. (2005). *Tvory dlia dvokh baiianiv [Works for two accordions]*. Ternopil: Navchalna knyha-Bohdan [in Ukrainian].
3. Derbenko, Ye. (2012). *Tvory dlia dvokh baiianiv (z repertuaru ansambliu «Menghini»)* [Works for two accordions (from the repertoire of the ensemble «Menghini»)]. Ternopil: Navchalna knyha-Bohdan [in Ukrainian].
4. Dushnyi, A., & Chumak, Yu. (2017). Ansamblevo-orkestrova tvorochist Viktora Vlasova yak skladova muzychnoi kultury Ukrainy druhoi polovyny XX – pochatku XXI stolittia [Ensemble and orchestral work of Viktor Vlasov as a component of the musical culture of Ukraine in the second half of the XX – early XXI century]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk [Current issues of the humanities]*, 17, 132-139 [in Ukrainian].
5. Yerhiiev, I. D. (2016). *Artystychnyi universum muzykanta-instrumentalista kintsia XX – pochatku XXI stolittia [Artistic universe of musician-instrumentalist of the late XX – early XXI century]*. (D diss.). Odesa [in Ukrainian].
6. Zubytskyi, V. D. (2012). *Tvory dlia dvokh baiianiv (z repertuaru ansambliu «Menghini»)* [Works for two accordions (from the repertoire of the ensemble «Menghini»)]. Ternopil: Navchalna knyha-Bohdan [in Ukrainian].
7. Luzan, O. V., & Samoliuk, V. M. (2018). Stanovlennia profesiynykh vykonavskykh shkil hry na baiani: ukraïnskyi kontekst [Formation of professional performing schools of accordion playing: Ukrainian context]. *Imidzh suchasnoho pedahoha [The image of a modern teacher]*, 6, 89-92 [in Ukrainian]. URL: <http://isp.poippo.pl.ua/article/view/147576>
8. Suvorov, V. (2013). *Ukrainska baianna shkola yak chynnyk natsionalnoi kultury na zlami XX – XXI stolit [Ukrainian accordion school as a factor of national culture at the turn of XX – XXI centuries]*. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk [Current issues of the humanities]*, 4, 100-109 [in Ukrainian].
9. Shumska, O. O., Oleshko, V. L., & Oleshko, T. Ye. (2020). *Teoriia i metodyka ansamblevoho vykonavstva [Theory and methods of ensemble performance]: navchalno-metodychnyi posibnyk*. Kharkiv [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 01.01.2022